

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน
ขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม อำเภอดอนนาคร จังหวัดสระแก้ว*
THE PUBLIC PARTICIPATION IN COMMUNITY FORESTRY MANAGEMENT
OF THE CHONG KUM SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION,
WATTHANA NAKHON DISTRICT, SA KAEU PROVINCE

ภัทรกร จำยเพ็ง

Phatharaporn Jaipheng

วัชรพิพัฒน์ ศิลปรัตน์

Watcharawipat silaparatan

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ประเทศไทย.

Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand.

E-mail: thian2524@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม (2) ระดับประสิทธิภาพการจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม และ (3) แนวทางการยกระดับประสิทธิภาพการจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสม โดยการวิจัยเชิงปริมาณมีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม อำเภอดอนนาคร จังหวัดสระแก้ว จำนวน 262 คน ได้จากการคำนวณด้วยสูตรของ Yamane ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้แทนผู้นำชุมชน, ผู้แทนส่วนราชการ และผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม รวมจำนวน 7 คน เป็นการกำหนดผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม อำเภอดอนนาคร จังหวัดสระแก้ว อยู่ในระดับมาก โดยระดับการร่วมมือมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ตามด้วยระดับการเข้าไปเกี่ยวข้อง การให้คำปรึกษาหารือ การให้ข้อมูลข่าวสาร และการมอบอำนาจการตัดสินใจ 2) ประสิทธิภาพการจัดการป่าชุมชน อยู่ในระดับมาก โดยการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการมีระเบียบและกฎเกณฑ์ องค์การประชาชนในการดูแลป่า และการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก 3) ข้อเสนอแนะ ได้แก่ การสนับสนุนจากองค์กรภายนอกเพื่อ

* Received: 10 May 2024; Revised: 17 December 2024; Accepted: 19 December 2024

ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความถูกต้องตามหลักวิชาการในการดูแลป่าชุมชน เพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน การจัดการปัญหาและอุปสรรคผ่านการประชุมเพื่อปรึกษาหารือและหาทางออกร่วมกัน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, ป่าชุมชน, อำเภอวัฒนานคร

Abstract

The objectives of this research article were to study (1) the level of public participation in community forestry management of the Chong Kum Subdistrict Administrative Organization, Watthana Nakhon District, Sa Kaeo Province (2) the efficiency level of community forestry management of the Chong Kum Subdistrict Administrative Organization, Watthana Nakhon District, Sa Kaeo Province, and (3) guidelines for improving the efficiency of community forestry management of the Chong Kum Subdistrict Administrative Organization, Watthana Nakhon District, Sa Kaeo Province. This study was mixed-method research, the quantitative research consisted of a sample group of people in area of the Chong Kum Subdistrict Administrative Organization, a total of 262 people, the questionnaire was used for collecting data. The statistics used for data analysis including mean and standard deviation. For the qualitative informants including the representatives of community leaders, representatives of government agencies. and representatives of the Chong Kum Subdistrict Administrative Organization, a total of 7 people, the interview form was used for collecting information.

The research findings revealed that: 1) Public participation in community forest management under the responsibility of the Chong Kum Subdistrict Administrative Organization, Watthana Nakhon District, Sa Kaeo Province, was at a high level. The highest mean score was for the level of collaboration, followed by involvement, consultation, information sharing, and delegation of decision-making authority. 2) The efficiency of community forest management was also at a high level. The highest mean score was for the utilization of community forest areas, followed by compliance with rules and regulations, community organizations responsible for forest management, and external organizational support. 3) Recommendations included the need for external organizational support to enhance efficiency and ensure adherence to academic standards in community forest management, maximizing benefits for the community,

and addressing issues and obstacles through meetings for consultation and collaborative problem-solving.

Keywords: Participation, Community Forestry, Watthana Nakhon District

บทนำ

ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาสิ่งแวดล้อม นับว่าเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกนำไปใช้ในการพัฒนาและเกิดความเสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ มีลักษณะรวมศูนย์ ขาดการเชื่อมโยงกับพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้ลดลง ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ระบบนิเวศชายฝั่งถูกทำลาย และทรัพยากรน้ำยังมีส่วนที่ไม่สามารถจัดสรรได้ตามความต้องการ ปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจ

ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าชุมชนนอกเขตป่าอนุรักษ์หรือพื้นที่อื่นของรัฐนอกเขตป่าอนุรักษ์ ที่ได้รับการอนุมัติให้จัดตั้งเป็นป่าชุมชนตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 จำนวนทั้งสิ้น 13,028 หมู่บ้าน มีพื้นที่ป่ารวม 6,295,718 ไร่ 6 งาน 198 ตารางวา โดยภาคเหนือมีพื้นที่ป่าชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและภาคใต้ ตามลำดับ (กรมป่าไม้, 2566) ซึ่งโดยพื้นฐานสังคมชนบทไทย ชาวบ้านล้วนอาศัยพึ่งพาป่าทั้งแหล่งน้ำที่มีแหล่งกำเนิดจากป่า และผลผลิตจากป่า รวมถึงป่ายังเป็นแหล่งที่มาของความเชื่อ ประเพณี ซึ่งเป็นรากฐานที่มีความสัมพันธ์กับชุมชน ทำให้บทบาทของป่าต่อความอยู่รอดของชุมชน จึงมีมาเนิ่นนาน และไม่สามารถแยกจากกันได้ และชุมชนในท้องถิ่นแทบทุกแห่ง ต่างมีวัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติในการจัดการและดูแลรักษาป่า จึงทำให้งานวิจัยเรื่องป่าชุมชน (Community Forest) กลายเป็นวิถีปฏิบัติและเป็นการปรับตัวของการจัดการทรัพยากรภายในชุมชน เพื่อให้ระบบนิเวศคงความสมดุล เนื่องจากป่าชุมชนเป็นกลไกที่สำคัญที่เป็นช่องทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จัดการฟื้นฟูให้ป่ามีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น และมีการใช้ทรัพยากรและผลผลิตจากป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนในรูปแบบของป่าชุมชน ซึ่งมาตรา 4 นิยาม “ป่าชุมชน” หมายถึง ป่านอกเขตอนุรักษ์หรือพื้นที่อื่นของรัฐนอกเขตป่าอนุรักษ์ โดย “เขตป่าอนุรักษ์” ตามกฎหมายฉบับนี้คือ เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า หรือเขตพื้นที่อื่นใดที่มีคุณค่าทางธรรมชาติ หรือคุณค่าอื่นอันควรแก่การอนุรักษ์หรือรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และกำหนดให้ชุมชนที่ยื่นขอจัดตั้งป่าชุมชน ต้องมีแผนการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ แผนการหาของป่าอย่างการเก็บน้ำผึ้งป่า หรือผักหวานป่า หรือแผนการท่องเที่ยวในป่าชุมชน เป็นต้น เพื่อให้ป่าชุมชนเข้ามาช่วยเพิ่มพื้นที่สีเขียว เพิ่มพื้นที่ความมั่นคงทางอาหาร และสร้างรายได้ทาง

เศรษฐกิจให้แก่ชุมชน และยังเป็นพื้นที่เรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติมากขึ้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) ทั้งนี้ กรมป่าไม้ ได้กล่าวถึงแนวทางการดำเนินงานด้านการส่งเสริมป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมไว้ว่า วิถีชีวิตของชุมชนในชนบทไทยส่วนใหญ่ ผูกพันอยู่กับพื้นที่ป่ามาเป็นระยะเวลายาวนาน มีการอาศัยพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ในการดำรงชีวิต จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการ จากเดิมที่ให้รัฐมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติเพียงฝ่ายเดียว เป็นการกระจายอำนาจ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชน และองค์กรชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่อง ดูแล ปกป้องรักษาป่า รวมทั้งมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าอย่างถูกต้องตามระเบียบกฎหมายที่วางไว้ เพื่อให้คนสามารถอยู่ร่วมกับป่าแบบเกื้อกูลกัน และยังกล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะส่งผลต่อการดำเนินการโครงการป่าชุมชน เพราะหากชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ หรือยังไม่พร้อมที่จะดำเนินการ โครงการก็ไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ รวมถึงการดำเนินงานด้านป่าชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมป่าไม้, 2561)

จังหวัดสระแก้วมีป่าชุมชนที่ขึ้นทะเบียนกับกรมป่าไม้ ตั้งแต่ปี 2543-2559 จำนวน 83 แห่ง รวมเป็นเนื้อที่ทั้งสิ้นประมาณ 14,981 ไร่ และมีป่าชุมชนต้นแบบที่ได้รับรางวัลจากกรมป่าไม้จำนวน 14 แห่ง โดยป่าชุมชนที่อยู่ในพื้นที่อำเภอวัฒนานครมากถึง 25 แห่ง ซึ่งพบว่า อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม จำนวน 4 แห่ง ดังนี้ (1) ป่าชุมชนบ้านช่องกุ่ม หมู่ 1 เป็นป่าตาม พ.ร.บ. ป่าไม้ พ.ศ.2484 จัดตั้งเมื่อ พ.ศ.2546 มีเนื้อที่ 32 ไร่ 0 งาน 68 ตารางวา (2) ป่าชุมชนบ้านสี่แยกหนองหัวช้าง หมู่ 4 เป็นป่าตามที่ดินตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง จัดตั้งเมื่อ พ.ศ.2559 มีเนื้อที่ 71 ไร่ 0 งาน 88 ตารางวา (3) ป่าชุมชนบ้านช่องกุ่มน้อย หมู่ 5 เป็นป่าสงวนแห่งชาติจัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2559 มีเนื้อที่ 735 ไร่ 1 งาน 77 ตารางวา และ (4) ป่าชุมชนบ้านซั้มมหล หมู่ 9 เป็นป่าตาม พ.ร.บ. ป่าไม้ พ.ศ.2484 จัดตั้งเมื่อ พ.ศ.2550 มีเนื้อที่ 32 ไร่ 0 งาน 68 ตารางวา โดยตำบลช่องกุ่ม อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว มีภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เชิงเขาทางตอนเหนือ คิดเป็นประมาณ 73% ของพื้นที่ทั้งหมด โดยพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโคกสูง ซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ของกรมป่าไม้ และอื่น ๆ ประมาณ 95,053 ไร่ มีพื้นที่การเกษตรกรรมประมาณ 28,072 ไร่ ในอดีตพื้นที่ป่าชุมชนต้องเผชิญกับปัญหาต้นไม้ถูกตัดเพื่อใช้เป็นฟืนจนเกิดเป็นพื้นที่เขาหัวโล้น การเผาทำลายป่าซึ่งเกิดจากการขาดความรู้ในการจัดการป่าชุมชน และขาดผู้นำการเปลี่ยนแปลง ต่อมาได้เริ่มมีการปลูกกระแสดการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยการนำของผู้นำชุมชน รวมไปถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนการจัดการป่าชุมชนในตำบลช่องกุ่มอย่างต่อเนื่อง โดยช่วยกันจัดตั้งเวรยามเฝ้าระวังไฟป่า และหวงห้ามไม่ให้ชาวบ้านขึ้นป่าเพื่อเก็บของป่าขาย เพื่อให้ธรรมชาติได้ฟื้นตัว และจัดกิจกรรมปลูกป่าชุมชนเพื่อให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงความสำคัญของป่าชุมชน อย่างไรก็ตาม ยังคงพบว่า การจัดการป่าชุมชนก็ยังประสบปัญหาในหลากหลายด้าน ได้แก่ ปัญหาการละเมิดกฎระเบียบของชุมชน ปัญหาการลักลอบล่าสัตว์ป่า การลักลอบตัดไม้ในพื้นที่ป่าไม้ ทั้งป่าอนุรักษ์/ป่าสงวน/ป่าชุมชน รวมถึงการเกิดไฟป่าเป็นประจำทุกปี รวมถึงยังพบว่า แต่ละชุมชนแห่ง

ยังขาดการประสานงานกันในการจัดการประชุมชน โดยดำเนินการในลักษณะต่างคนต่างดูแลในเขตพื้นที่ของตนเอง (องค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม, 2566) ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการประชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม อำเภอดอนจาน จังหวัดสระแก้ว เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลที่น่ามาใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาและยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการประชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่มต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการประชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม อำเภอดอนจาน จังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการจัดการประชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม อำเภอดอนจาน จังหวัดสระแก้ว
3. เพื่อศึกษาแนวทางการยกระดับประสิทธิภาพการจัดการประชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม อำเภอดอนจาน จังหวัดสระแก้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods research) ซึ่งเป็นการผนวกรวมเอาระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เข้าด้วยกัน โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชาชนที่เป็นตัวแทนครัวเรือนในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม รวมจำนวน 764 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม, 2566) (องค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม, 2566) และมีขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 262 คน โดยได้จากการคำนวณด้วยสูตรของ Yamane (Yamane, Taro, 1973)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้แทนผู้นำชุมชน, ผู้แทนส่วนราชการ และผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม รวมจำนวน 7 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการประชุมชน และประสิทธิภาพการจัดการประชุมชน แสดงเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable)

การมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการจัดการประชุมชน

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

ประสิทธิภาพการจัดการประชุมชน
1) การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ประชุมชน

- 1) ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร
- 2) ระดับการให้คำปรึกษาหารือ
- 3) ระดับการเข้าไปเกี่ยวข้อง
- 4) ระดับการร่วมมือ
- 5) ระดับการมอบอำนาจการตัดสินใจ

- 2) การมีระเบียบและกฎเกณฑ์
- 3) องค์กรประชาชนในการดูแลป่าชุมชน
- 4) การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Individual Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruences Index : IOC) จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าระดับระหว่าง 0.60-1.00 และตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient: α) ของครอนบาค (Cronbach) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.943 โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนประกอบด้วย ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ตอนที่ 3 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดการป่าชุมชน โดยในตอนที่ 2 และ 3 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และตอนที่ 4 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ

3.2 แบบสัมภาษณ์ (Individual Interview) เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้แทนผู้นำชุมชน, ผู้แทนส่วนราชการ และผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลช่องกลุ่ม รวมจำนวน 7 คน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 จัดทำหนังสือถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลช่องกลุ่ม เพื่อขอความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกและเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสอบถามและได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

5.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมด

5.2 ลงรหัสตามแบบการลงรหัส (Coding Form)

5.3 กำหนดเกณฑ์การวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการของ Likert

5.4 นำแบบสอบถามที่ลงคะแนนเรียบร้อยแล้วไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ดังนี้

6.1 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน และระดับประสิทธิภาพการจัดการป่าชุมชน สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

6.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการยกระดับประสิทธิภาพการจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม อำเภอดงหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม อำเภอดงหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1) ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร	3.72	0.78	มาก
2) ระดับการให้คำปรึกษาหารือ	3.89	0.84	มาก
3) ระดับการเข้าไปเกี่ยวข้อง	3.97	0.73	มาก
4) ระดับการร่วมมือ	4.09	0.81	มาก
5) ระดับการมอบอำนาจการตัดสินใจ	3.66	0.87	มาก
	3.87	0.86	มาก

จากตารางที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยจำแนกเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยได้ ดังนี้ ระดับการร่วมมือมีค่าเฉลี่ยมากกว่าทุกด้าน รองลงมาคือระดับการเข้าไปเกี่ยวข้อง ระดับการให้คำปรึกษาหารือ ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร และระดับการมอบอำนาจการตัดสินใจ

ตารางที่ 2 ระดับประสิทธิภาพการจัดการป่าชุมชน โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ประสิทธิภาพการจัดการป่าชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1) การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชุมชน	4.25	0.67	มากที่สุด
2) การมีระเบียบและกฎเกณฑ์	4.16	0.85	มาก
3) องค์กรประชาชนในการดูแลป่าชุมชน	3.98	0.81	มาก
4) การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก	3.58	0.87	มาก
	3.99	0.73	มาก

จากตารางที่ 2 ประสิทธิภาพการจัดการป่าชุมชนพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยจำแนกเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยได้ ดังนี้ การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชุมชนมีค่าเฉลี่ยมากกว่าทุกด้าน รองลงมา คือ การมีระเบียบและกฎเกณฑ์ องค์กรประชาชนในการดูแลป่าชุมชน และการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก

3. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการยกระดับประสิทธิภาพการจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว พบว่า

3.1 โครงสร้างการบริหารจัดการป่าชุมชนแต่ละแห่ง จะมีการเลือกตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน และมีผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อสม. ทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการป่าชุมชน เพื่อร่วมกันดำเนินกิจกรรมในแต่ละด้านตามที่มีการกำหนดไว้ เช่น ฝ่ายจัดทำแนวกันไฟ ฝ่ายดูแลพื้นที่เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดไฟป่า ฝ่ายบำรุงรักษาปลูกป่าชุมชน

3.2 การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชุมชน โดยคณะกรรมการป่าชุมชนมีการแบ่งโซนพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อให้คนในหมู่บ้านเข้ามาใช้ประโยชน์ในการหาของป่า เก็บเห็ด เพื่อบริโภคในครัวเรือน และเพื่อการค้าในชุมชน นอกจากนี้ ในพื้นที่บางส่วนของป่าชุมชนจะแบ่งสัดส่วนเป็นแปลงให้คนในชุมชนเข้ามาใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูก

3.3 การมีระเบียบและกฎเกณฑ์ โดยคณะกรรมการป่าชุมชนมีการปรับปรุงข้อบังคับป่าชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพสังคม รวมถึงมีการประชุมคณะกรรมการป่าชุมชน และการประชุมสมาชิกป่าชุมชน เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการอย่างเป็นทางการตามแนวทางที่กรมป่าไม้กำหนด และมีการแจ้งให้คนในชุมชนทราบว่าในแต่ละช่วงปีจะมีการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ รวมถึงการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมพิเศษในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น ปลูกป่าวันพ่อ การบวชป่า

3.4 องค์กรประชาชนในการดูแลป่าชุมชน โดยใช้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งคณะกรรมการป่าชุมชนให้ความสำคัญกับการทำงานแบบมีส่วนร่วมตามความสนใจของแต่ละฝ่าย โดยการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง จะมีการคุยกันของแต่ละฝ่ายเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน และแบ่งงานกัน ซึ่งแนวทางการจัดกิจกรรมของป่าชุมชน ประกอบด้วย (1) กิจกรรมการอนุรักษ์ ได้แก่ การลาดตระเวน

การทำแนวกันไฟฟ้า การจัดชุดลาดตระเวน และการใช้ชนบทธรรมนิยม ประเพณี ภูมิปัญญาในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งส่งผลให้เกิดผลผลิต เห็ด หรือพืชพันธุ์ต่าง ๆ มีความอุดมสมบูรณ์ และทำให้นกและสัตว์ป่าเข้ามาอยู่อาศัย (2) กิจกรรมการฟื้นฟู ได้แก่ การปลูกต้นไม้ทดแทน การปลูกพืชสมุนไพร การปลูกเสริม กิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นการฟื้นฟู เช่น การตัดสาาง การบำรุงรักษาต้นไม้ ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนช่วยกันปลูกป่าชุมชนมากขึ้น (3) กิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชน ได้แก่ การจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ทำให้เกิดแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ (4) กิจกรรมการควบคุมดูแล ได้แก่ การออกข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน การประชุมคณะกรรมการป่าชุมชน และการประชุมสมาชิกป่าชุมชน การกำหนดแผนปฏิบัติการประจำปี และกิจกรรมด้านอื่น ๆ เช่น การจัดทำป้ายเกี่ยวกับกฎของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และ (5) กิจกรรมการใช้ประโยชน์ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน การพักผ่อนหย่อนใจในป่าชุมชน การเก็บหาของป่า ทำให้คนในชุมชนเก็บผลผลิตไปขายและมีรายได้เพิ่มขึ้น

3.5 การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก โดยมีหน่วยงานเครือข่ายร่วมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการป่าชุมชน ได้แก่ (1) สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 9 สาขาปราจีนบุรี กรมป่าไม้ สนับสนุนการดำเนินโครงการป่าชุมชน (2) วิทยาลัยโพรวิซชาลีย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ (3) องค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม สนับสนุนทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมในวันสำคัญ และ (4) ส่วนราชการในพื้นที่ เช่น พัฒนาชุมชน กศน. ร่วมดำเนินกิจกรรมที่จัดในพื้นที่

3.6 อุปสรรคหรือปัญหาด้านการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของป่าชุมชน ได้แก่ (1) ปัญหาด้านการลักลอบแอบทิ้งขยะในพื้นที่ป่าชุมชน และ (2) ปัญหาการบุกรุกเข้ามาหาของป่า และเก็บเห็ดนอกฤดูกาลจากคนนอกพื้นที่ ซึ่งเป็นช่วงที่มีกิจกรรมการฟื้นฟูป่าชุมชน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในระดับการร่วมมือซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด การมีส่วนร่วมนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า องค์การประชาชนมีบทบาทสำคัญในการดูแลป่าชุมชน โดยแต่ละกิจกรรมมีการพูดคุย หาข้อตกลงร่วมกัน และแบ่งหน้าที่อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่มได้สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สอดคล้องกับอรพินท์ สฟโชคชัย กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา ซึ่งช่วยให้การแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ (อรพินท์ สฟโชคชัย, 2551) เช่นเดียวกับ Davis & Newstrom

ที่ระบุว่าความร่วมมือหมายถึงการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร (Davis and Newstrom, J.W, 1989) อรทัย ก๊กผล กล่าวว่าความร่วมมือของประชาชนเป็นกระบวนการที่ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจและเต็มความสามารถ (อรทัย ก๊กผล, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ที่อธิบายว่าระดับการร่วมมือคือการที่กลุ่มประชาชนและผู้แทนสาธารณะเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ ตั้งแต่การระบุปัญหา การพัฒนาทางเลือก ไปจนถึงการดำเนินการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนเป็นหุ้นส่วนสำคัญในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2553)

2. ประสิทธิภาพการจัดการป่าชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชุมชนมีค่าเฉลี่ยมากกว่าทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่า ในการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชุมชนนั้น จะมีคณะกรรมการป่าชุมชนเป็นผู้กำหนดแบ่งโซนพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อให้คนในหมู่บ้านเข้ามาใช้ประโยชน์ในการหาของป่า เก็บเห็ด เพื่อการบริโภคในครัวเรือน รวมถึงการนำไปขายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับที่ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการที่ประชาชนได้รับผลกระทบเชิงบวกจากการดำเนินโครงการ ทั้งในด้านผลผลิตที่เป็นรูปธรรม ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคม และผลประโยชน์ส่วนบุคคลจากการเข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ได้กล่าวถึงการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนไว้ว่า คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนและสมาชิกป่าชุมชนมีสิทธิใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชน ตามความจำเป็นต่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือนสมาชิกป่าชุมชน ทั้งนี้ การใช้ประโยชน์ดังกล่าว ต้องสอดคล้องกับแผนการจัดการป่าชุมชนที่คณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดอนุมัติ และอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลและยั่งยืน (Cohen, J.M., & Uphoff, N.T, 1981)

3. แนวทางการยกระดับประสิทธิภาพการจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกลุ่มพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ (1) การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก มีความสอดคล้องกับที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ได้กล่าวว่า การทำงานแบบเครือข่ายจะช่วยให้เกิดวิธีการมีส่วนร่วมของหลาย ๆ องค์กรภาครัฐเพื่อเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันในหลาย ๆ ระดับ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2553) และสอดคล้องกับที่เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของเครือข่ายจะช่วยให้เกิดความร่วมมืออย่างเข้มแข็ง ทำให้เกิดการผนึกกำลัง และนำไปสู่ผลสำเร็จในการดำเนินงาน (2) การจัดการกับปัญหาอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องกลุ่ม จำเป็นต้องมีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือ และหาทางออกร่วมกัน เช่น การแก้ปัญหาการลักลอบแอบทิ้งขยะในพื้นที่ป่าชุมชนด้วยการติดป้ายประกาศห้ามทิ้งขยะในพื้นที่ป่าชุมชน หรือการแก้ปัญหาการบุกรุกเข้ามาหาของป่า และเก็บเห็ดจากคนนอกพื้นที่ ด้วยการกำหนดช่วงเวลาในการเข้ามาหาของป่า และเก็บเห็ด (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543) มีความสอดคล้องกับที่ Sherry R. Arnstein ได้กล่าวถึงการรับฟังความคิดเห็นไว้ว่า จะช่วยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาหารือใน

ประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำมาสู่การกำหนดแนวทางในการทำงานที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ (Arnstein, Sherry R, 1969)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการประชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่อกลุ่ม อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี สรุปได้ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการประชุมชนพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าระดับการร่วมมือมีค่าเฉลี่ยมากกว่าทุกด้าน รองลงมาตามลำดับคือ ระดับการเข้าไปเกี่ยวข้อง ระดับการให้คำปรึกษาหารือ ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร และระดับการมอบอำนาจการตัดสินใจ 2) ประสิทธิภาพการจัดการประชุมชนพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ประชุมชนมีค่าเฉลี่ยมากกว่าทุกด้าน รองลงมาตามลำดับคือ การมีระเบียบและกฎเกณฑ์ องค์การประชาชนในการดูแลประชุมชน และการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก และ 3) ข้อเสนอแนะในการจัดการประชุมชน ดังนี้ (1) การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก เพื่อเข้ามาช่วยเติมเต็มในด้านต่าง ๆ เพื่อช่วยให้การดูแลประชุมชน ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ และถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน และ (2) การจัดการกับปัญหาอุปสรรคในการจัดการประชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่อกลุ่ม จำเป็นต้องมีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือ และหาทางออกร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลช่อกลุ่มต้องสนับสนุนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาในชุมชน เพื่อให้เกิดแนวทางการดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่ของประชุมชนแต่ละแห่ง และความต้องการของคนในชุมชน

1.2 องค์การบริหารส่วนตำบลช่อกลุ่มต้องสนับสนุนด้านการสื่อสารแบบสองทาง ทั้งในด้านการให้ข้อมูลข่าวสารจากส่วนราชการ และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยใช้ช่องทางสื่อสารที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้

1.3 องค์การบริหารส่วนตำบลช่อกลุ่มต้องแสวงหาการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก เพื่อเข้ามาช่วยเติมเต็มในด้านต่าง ๆ เพื่อช่วยให้การดูแลประชุมชน ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ และถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยสาเหตุอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการประชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลช่อกลุ่ม เช่น เครือข่ายการจัดการประชุมชน การพัฒนาบุคลากรและทีมงาน เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษาโครงการที่มีลักษณะคล้ายกันในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ หรือโครงการที่จัดทำโดยส่วนราชการอื่น ๆ ที่ประสบผลสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้. (2561). *คู่มือประชาชน ส่งความรู้ เสริมความเข้าใจป่าชุมชน*. กรุงเทพมหานคร : สมงคลการพิมพ์.
- กรมป่าไม้. (2556). *สรุปการจัดตั้งป่าชุมชน รายจังหวัด*. เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2566, จาก https://forestinfo.forest.go.th/fCom_area.aspx.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : ชัคเชส มีเดีย.
- พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 71 ก หน้า 71 (29 พฤษภาคม 2562).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2553). *ต้นแบบความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในระดับจังหวัด*. กรุงเทพมหานคร : เค.พี.กราฟิกส์ดีไซน์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม. (2566). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570) องค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม อำเภอพัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว*. สระแก้ว : องค์การบริหารส่วนตำบลช่องกุ่ม.
- อรรถัย กิกผล. (2550). *คู่มือพลเมืองยุคใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- อรพินท์ สฟโชคชัย. (2551). *หลักสำคัญในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม Participatory Governance Principle*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies*. New York: Cornell University Press.
- Davis and Newstrom, J.W. (1989). *Human Behavior at Work Organizational Behavior*. New York: McGraw-Hill.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics; An Introduction Analysis*. Harper International Edition, Tokyo.
- Arnstein, Sherry R. (1969). *A Ladder of Citizen Participation*. Journal of the American Planning Association, 35(4), 216-224.